

**INGLIZ TILINING XALQARO MULOQOTDAGI AHAMIYATI:
GLOBALIZATSIYA VA KOMMUNIKATSIYA KONTEKSTIDA TAHLIL**

Jaloldinov Islomiddin Shamsitdin o‘g‘li

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali o‘qituvchisi

Xabibullayeva Mutoxxara Nurillaevich

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali talabasi

Annotatsiya. *Ushbu tadqiqot globalizatsiya davrida ingliz tilining xalqaro muloqotdagi o‘rnini va ahamiyatini tahlil qiladi. Muammo shundaki, turli mamlakatlar va madaniyatlar o‘rtasidagi samarali muloqotni ta‘minlashda yagona vosita zarurati ortib bormoqda. Tadqiqot maqsadi ingliz tilining bu vazifani qanday bajarayotganini va uning kelajakdagi istiqbollari aniqlashdan iborat. Metodologiya sifatida miqdoriy va sifat tahlil usullari, shu jumladan, mavjud adabiyotlarni ko‘rib chiqish va statistik ma‘lumotlarni tahlil qilish qo‘llaniladi. Asosiy natija shuni ko‘rsatadiki, ingliz tili ilm-fan, biznes, texnologiya, diplomatiya va madaniyat sohalarida global lingua franca sifatida mustahkam o‘rin egallagan. Xulosa qilib aytganda, ingliz tili xalqaro hamkorlik va o‘zaro tushunish uchun muhim vosita bo‘lib qolmoqda, ammo uning dominatsiyasi ba‘zi madaniy va lingvistik muammolarni ham keltirib chiqaradi.*

Kalit so‘zlar: *ingliz tili, xalqaro muloqot, globalizatsiya, lingua franca, kommunikatsiya*

Kirish: Bugungi kunda dunyo miqyosida kechayotgan globalizatsiya jarayonlari turli xalqlar, madaniyatlar va iqtisodiyotlar o‘rtasidagi integratsiyani jadallashtirmoqda. Bu jarayon o‘z navbatida samarali xalqaro muloqotga bo‘lgan ehtiyojni keskin oshiradi. Til muloqotning asosiy vositasi bo‘lib, xalqaro maydonda muvaffaqiyatli hamkorlikni ta‘minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shu nuqtai nazardan, ingliz tilining xalqaro muloqotdagi alohida mavqei ayniqsa dolzarbdir. Ushbu til ilm-fan, texnologiya, biznes, diplomatiya, ommaviy axborot vositalari va ko‘ngilochar sanoat kabi ko‘plab sohalarda global standartga aylangan. Ushbu tadqiqotning maqsadi ingliz tilining xalqaro muloqotdagi ahamiyatini har tomonlama tahlil qilish, uning global tarqalishi sabablarini o‘rganish va kelajakdagi tendentsiyalarini bashorat qilishdan iborat. Tadqiqot vazifalari ingliz tilining turli sohalardagi rolini aniqlash, uning global lingua franca sifatidagi afzalliklari va kamchiliklarini baholash hamda ta‘lim va siyosat sohasidagi tegishli xulosalar berishni o‘z ichiga oladi. Tadqiqot ob‘ekti ingliz tili, predmeti esa uning xalqaro muloqotdagi funksional ahamiyatidir.

Adabiyotlar Sharhi: Ingliz tilining xalqaro muloqotdagi o'rnini bo'yicha ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. David Crystal (2003) o'zining "English as a Global Language" asarida ingliz tilining dunyo bo'ylab tarqalishining tarixiy, ijtimoiy va siyosiy sabablarini chuqur tahlil qilgan. Uning fikricha, Britaniya imperiyasining kengayishi va AQShning XX asrdagi global ta'siri ingliz tilining dominant mavqegini shakllantirgan. Kachru (1985) "uch doira" nazariyasini ilgari surib, ingliz tilining "ichki", "tashqi" va "kengayuvchi" doiralardagi tarqalishini tasvirlagan. Bu nazariya ingliz tilining turli mamlakatlarda qanday o'zlashtirilganini va modifikatsiyalanganini tushunishga yordam beradi. Graddol (1997) esa ingliz tilining kelajakdagi holati haqida bashorat qilib, uning global ta'siri yanada ortishini, biroq xitoy va ispan kabi boshqa tillarning ham ahamiyati oshishini ta'kidlagan. Biroq, mavjud adabiyotlarda ingliz tilining globalizatsiya jarayonlariga ta'siri va uning mahalliy tillar rivojlanishiga ko'rsatadigan salbiy oqibatlarini bo'yicha chuqur tahlillar yetarli emas. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning ingliz tilining xalqaro muloqotdagi kelajakdagi o'rniga ta'siri bo'yicha yangi tadqiqotlarga ehtiyoj seziladi. Ushbu tadqiqot ana shu bo'shliqlarni to'ldirishga intiladi.

Metodologiya: Ushbu tadqiqot aralash metodologik yondashuvga asoslanadi. Ma'lumot to'plash uchun birlamchi va ikkilamchi manbalardan foydalaniladi. Birlamchi ma'lumotlar ekspert intervyulari (tilshunoslar, xalqaro munosabatlar mutaxassislari, ta'lim sohasi vakillari) va onlayn so'rovnomalar orqali to'planadi. Ikkilamchi ma'lumotlar esa ilmiy maqolalar, monografiyalar, xalqaro tashkilotlarning hisobotlari (masalan, UNESCO, World Bank) va statistik ma'lumotlar bazalaridan olinadi. Ma'lumotlarni tahlil qilishda sifat va miqdoriy usullar qo'llaniladi. Sifat tahlili kontent-tahlil (matnlarni mazmunan tahlil qilish) va tematik tahlil (ekspert intervyulari natijalarini umumlashtirish) orqali amalga oshiriladi. Miqdoriy tahlil esa ingliz tilini o'rganuvchilar soni, ingliz tilida nashr etilgan ilmiy maqolalar va kitoblar soni, hamda xalqaro savdo va diplomatiyada ingliz tilining qo'llanilish darajasi (statistik ma'lumotlar asosida) kabi ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Statistik ma'lumotlar Excel dasturida qayta ishlanadi va vizuallashtiriladi. Tadqiqotning ishonchligi va ob'ektivligini ta'minlash uchun xilma-xil manbalardan foydalanish va ma'lumotlarni o'zaro taqqoslash usuli qo'llaniladi.

Natijalar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ingliz tili XXI asrda global muloqotda beqiyos ahamiyatga ega. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, dunyo bo'ylab 1.5 milliarddan ortiq kishi ingliz tilida gaplashadi, ularning katta qismi ikkinchi yoki uchinchi til sifatida foydalanadi. Ilm-fan sohasida, xalqaro ilmiy nashrlarning 80% dan ortig'i ingliz tilida chop etiladi. Yuqoridagi jadvalda ko'rsatilganidek, ingliz tilida taqdim etilgan xalqaro konferensiyalar soni va global biznesdagi yozishmalar ulushi yil sayin ortib bormoqda. Masalan, 2022 yilda xalqaro konferensiyalarning 75% ingliz tilida o'tkazilgan bo'lsa, 2024

yilga kelib bu ko'rsatkich 82% ga yetishi prognoz qilinmoqda. Global biznes yozishmalarida ingliz tilining ulushi 2022 yildagi 68% dan 2024 yilda 73% ga oshishi kutilmoqda. Bu esa ingliz tilining global iqtisodiy va ilmiy hamkorlikdagi markaziy rolini tasdiqlaydi. Texnologiya sohasida ham ingliz tili dominant til hisoblanadi; dasturlash tillari, texnik hujjatlar va internet kontentining katta qismi ingliz tilida yaratilgan. Biroq, ingliz tilining bu ustunligi ba'zi muammolarni ham keltirib chiqaradi. Birinchidan, ingliz tilini bilmaydigan shaxslar uchun teng imkoniyatlar yaratishda qiyinchiliklar mavjud. Ikkinchidan, mahalliy tillarning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuningdek, ingliz tilining turli variantlari (masalan, American English, British English, Indian English) paydo bo'lishi muloqotda ba'zi tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, ingliz tili global madaniy almashinuvni rag'batlantiradi va turli xalqlar o'rtasidagi o'zaro tushunishni kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot ingliz tilining globalizatsiya davrida xalqaro muloqotdagi beqiyos ahamiyatini yana bir bor tasdiqladi. Ingliz tili ilm-fan, biznes, texnologiya, diplomatiya va madaniyat sohalarida global lingua franca sifati da o'z mavqeini mustahkamlagan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz tilini bilish shaxsiy va professional rivojlanish uchun zarur shartga aylangan. Uning global tarqalishi iqtisodiy hamkorlikni, ilmiy almashinuvni va madaniy integratsiyani rag'batlantiradi. Ilmiy yangilik shundaki, biz nafaqat ingliz tilining hozirgi dominantligini tasdiqladik, balki raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning tilning kelajakdagi o'rniga ta'sirini ham qisman bashorat qildik. Muhim topilmalar shundan iboratki, ingliz tilining ustunligi ba'zi madaniy va lingvistik xavflarni keltirib chiqarishiga qaramay, uning global muloqotdagi asosiy vosita sifatidagi roli yaqin kelajakda saqlanib qoladi. Shuningdek, ingliz tilini o'rganishga bo'lgan global talab hali ham yuqori ekanligi aniqlandi.

Amaliy takliflar: Ushbu tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi amaliy takliflar beriladi:

1. Ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitish sifatini oshirishga ustuvor ahamiyat berish, zamonaviy o'qitish metodlari va texnologiyalarini joriy etish.
2. Mahalliy tillarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat siyosatini kuchaytirish, shu bilan birga ingliz tilini o'rganishni rag'batlantirish o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash.
3. Xalqaro hamkorlik va almashinuv dasturlarini kengaytirish, bu orqali ingliz tilini amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini oshirish.
4. Kelajakdagi tadqiqotlarda ingliz tilining turli madaniy kontekstlardagi o'zgarishlari, shuningdek, sun'iy intellekt tarjima texnologiyalarining tilning kelajakdagi o'rniga ta'siri chuqur o'rganilishi tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Crystal, D. (2003). English as a Global Language (2nd ed.). Cambridge University Press.
2. Graddol, D. (1997). The Future of English? British Council.
3. Jaloldinov, I. S. (2026). Modern problems of linguistics in the context of globalization. International Conference on Science, Engineering and Technology, 3(1), 22–23.
4. Jenkins, J. (2009). World Englishes: A Resource Book for Students (2nd ed.). Routledge.
6. Seidlhofer, B. (2011). Understanding English as a Lingua Franca. Oxford University Press.